

Національний
банк України

Підсумки діяльності кредитних спілок за I півріччя 2020 року та наглядові дії за результатами аналізу звітності поданої до Національного банку

Департамент нагляду за страховим ринком
Управління нагляду за кредитними спілками
07 жовтня 2020 року

Новий регулятор небанківського фінансового ринку

- 01.07.2020 року НБУ став регулятором небанківського фінансового ринку (майже 2 тис. надавачів фінансових послуг):

страхових компаній (non-life, life)	215
кредитних спілок (позики, залучення вкладів)	327
ломбардів (позики під заставу рухомого майна)	306
фінансових компаній (позики, гарантії, факторинг, лізинг)	974
лізингодавців (без статусу фінансової установи)	148

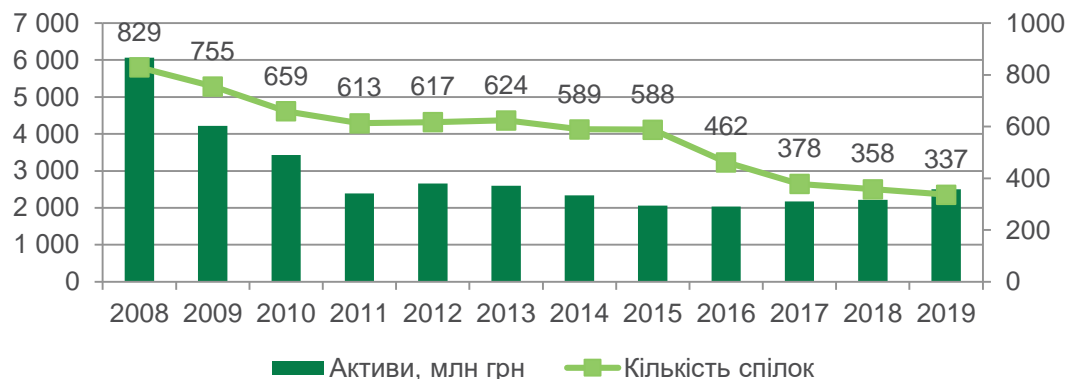
- За 3 місяці НБУ розглянув та погодив відкликання всіх ліцензій понад 30 компаніям, всі за власним бажанням, з них – 4 кредитним спілкам.
- Надавачі небанківських фінансових послуг вперше подали звітність за I півріччя 2020 до НБУ. Без урахування ООС та АР Крим звітність подали 92-95% фінансових установ, якість поданої звітності задовільна.
- Криза помірно відобразилась на діяльності страховиків, проте позначилась на обсягах кредитування небанківськими фінансовими установами.
- Для підвищення ефективності нагляду НБУ розпочав впровадження ризик-орієнтованого підходу з урахуванням суспільної значимості установ (пропорційний підхід).

Кредитні спілки – ключові проблеми ринку

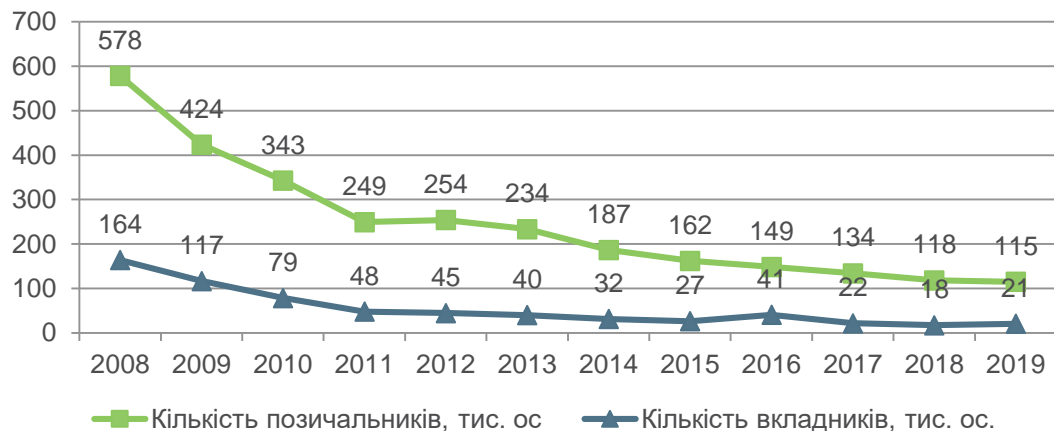
- Ринок кредитних спілок останні 10 років поступово скорочується.
- Кредитні спілки важко адаптуються до змін, в тому числі і до запровадження новітніх технологій щодо дистанційного обслуговування та запровадження систем прийняття кредитних рішень та Soft Collection. Їх ключовими клієнтами залишаються люди старшого віку.
- Бізнес-модель кредитних спілок потребує поміркованого зростання та накопичення резервного капіталу, який здатний поглинати збитки.
- Рівень власного капіталу обмежує розвиток ринку, відсутні стимули для капіталізації спілок.
- Ризики вкладників підвищує відсутність системи гарантування для членів кредитних спілок.
- Серед небанківських фінансових установ кредитні спілки виявились найвразливішими до карантинних обмежень:
 - у березні 2020 року кредитні спілки були віднесені до організацій, офісам яких було на певний період було заборонено приймати клієнтів;
 - запровадження на рівні закону заборони нараховувати штрафи та пені за прострочення кредитів призвело до погіршення якості кредитного портфелю, оскільки традиційно кредити кредитних спілок забезпечуються лише поруками;
 - концентрація позичальників на одній території посилює негативні тенденції для частини кредитних спілок, зокрема тих, які займались агрокредитуванням;
 - зниження фінансової активності осіб старшого віку, які становлять значну частину серед членів кредитних спілок;
 - неготовність до дистанційних послуг через орієнтацію на готівкові розрахунки, відсутність електронних продуктів.

Кредитні спілки: ключові показники

- Кількість кредитних спілок постійно зменшується. За останні 5 років зменшилась вдвічі і становить 327 кредитних спілок. З них 85 знаходиться в ООС та АР Крим (25%). 170 кредитних спілок мають ліцензії на залучення депозитів.
- В цілому по ринку активи кредитних спілок майже не ростуть через постійне зменшення їхньої кількості. Активи – 2,2 млрд грн. (на 30.06.2020), по 10 млн. грн на 1 кредитну спілку.
- Капітал кредитних спілок не зростає, становить близько 1 млрд. грн (40% активів), близько 5% становлять інші зобов'язання, 50% в балансі - це внески на депозитні рахунки (1,1 млрд на 30.06.2020).
- В структурі капіталу 50% відноситься до власного капіталу (530 млн. грн на 30.06.2020), який здатний поглинати збитки, представлений в першу чергу резервним капіталом та нерозподіленим прибутком. Достатність основного капіталу в середньому – 24%.
- В структурі активів значна частка непродуктивних активів, і вона зросла: з 15% до 18% за останній квартал.

Кредитні спілки: тенденція постійного зменшення кількості членів

- Кількість членів кредитних спілок зменшується, в першу чергу за рахунок зменшення кількості кредитних спілок. Кредитні спілки, що залишаються, не забезпечують зростання членства в цілому. Всього нараховується 450 тис. членів кредитних спілок.
- «Активних» членів – 26%. Це означає, що фактично користуються послугами 119 тис. членів (102 тис. позичальників та 17 тис. вкладників). Кількість «активних» членів також постійно зменшується.
- Середній депозит у кредитній спілці складає 65 тис. грн, середній кредит – 19 тис. грн.
- Кредитні спілки не надають он-лайн послуги, в першу чергу через відсутність достатньої кількості ресурсів для впровадження таких технологій.

Кредитні спілки: показники діяльності у I півріччі 2020 року

Показники діяльності, млн грн	30.06.2018	30.06.2019	30.06.2020
Загальні активи	2 304,3	2 368,9	2 254,1
Капітал	1 097,2	1 080,3	1 013,1
Резервний капітал	520,9	535,0	531,7
Кредити надані (залишок)	2 057,4	2 187,5	1 939,6
Внески на депозитні рахунки (залишок)	1 010,5	1 094,4	1 098,2
Кредити надані (за період)	1 208,5	1 240,4	1 136,0
Внески на депозитні рахунки (за період)	606,1	706,9	794,3

- Прозвітувалось до НБУ 224 кредитні спілки з 327. Причини неподання звітності: 85 кредитних спілок знаходиться на території ООС та АР Крим; 4 кредитні спілки подали заяви на анулювання ліцензії, 15 не прозвітувались без належного обґрунтування причин.
- Звіти аудиторів за 2019 рік не надійшли від 34 кредитних спілок.
- Обсяг наданих кредитів зменшився в I півріччі на 9% порівняно з аналогічним періодом 2019 року, обсяг залучених депозитів збільшився на 12%.
- В показниках відсутні дані однієї з великих кредитних спілок, яка подала не повну звітність, що суттєво вплинуло на динаміку по ринку.

Кредитні спілки: концентрація

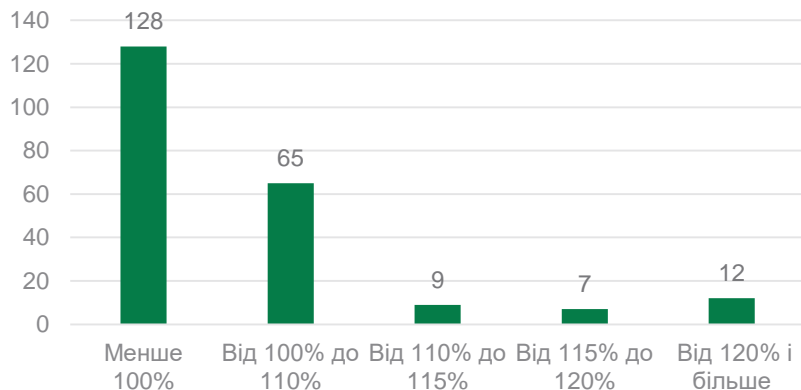
Концентрація	Сума активів, млн	Частка в загальній сумі активів, %	Сума залучених внесків, млн	Частка в загальній сумі внесків, %
ТОП 3	385	17	202	18
ТОП 5	560	25	239	22
ТОП 10	849	38	438	40
ТОП 20	1 238	55	653	59
ТОП 50	1 734	77	882	80
ТОП 100	2 044	91	1 037	94
Всього	2 254	100	1 098	100

Активи (млн. грн.)	Кількість КС
від 50 до 350	10
від 30 до 50	8
від 10 до 30	28
менше 10	175
Залишок за внесками (млн. грн.)	Кількість КС
від 40 до 300	5
від 10 до 40	19
менше 10	120
відсутні внески	77

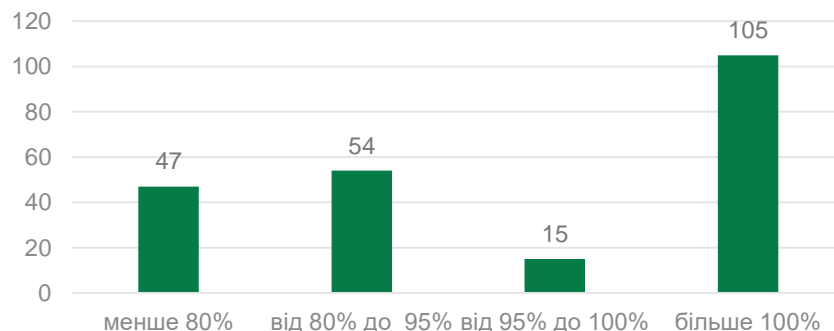
- 90% активів в I півріччі 2020 року було сконцентровано у 100 кредитних спілок з 224.
- Найбільша концентрація активів припадає на 3 регіони (42% активів): м. Київ (29 КС), Івано-Франківська (18 КС) та Львівська обл. (17 КС) . Разом з тим, кредитні спілки є в кожній області України.
- У 157 кредитних спілок не має відокремлених підрозділів. Понад 10 відділень має тільки 13 кредитних спілок.
- 175 кредитних спілок мають активи до 10 млн. грн.
- Відсутні внески на депозитні рахунки у 77 кредитних спілок.

Кредитні спілки: відсутність точок росту і малий розмір

Зростання активів за I півріччя 2020, КС

Частка операційних витрат в процентній маржі

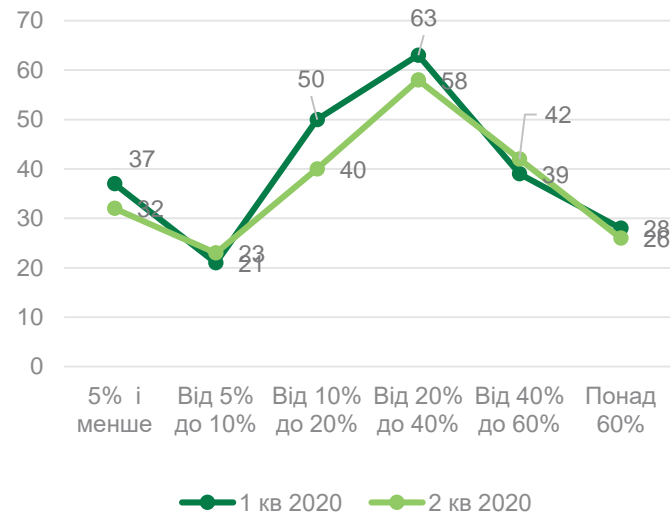

- Однією з основних проблем кредитних спілок є відсутність точок росту у більшості кредитних спілок та швидке зростання в короткий період деяких кредитних спілок з малих до великих за рахунок ризикової та непоміркованої політики з процентними ставками.
- Малий розмір кредитних спілок створює передумови для надмірних постійних витрат, які кредитна спілка не здатна покривати (від з/п до аудиторських звітів), сильний вплив кредитних ризиків на фінансовий результат, а також відсутність ресурсів для технологічного розвитку.
- Спосіб вирішення цих проблем лежить в площині професійних організацій через централізацію частини функцій з метою їх здешевлення, створення накопичувальних фондів для розвитку та просвітництва.

Кредитні спілки: достовірність даних

- Кредитні спілки показали у звітності за I півріччя відсутність ознак погіршення за період 2-го кварталу 2020 року, коли були впроваджені карантинні обмеження, що швидше за все не відповідає дійсності.
- Це може свідчити про не розкриття кредитними спілками повної інформації про прострочені кредити та недоформування резерву знецінення кредитів (РЗПВ).
- Також причиною цього можуть бути зміни в кредитних продуктах з визначенням сплати відсотків та тіла кредиту в кінці дії договору, що також занижує рівень фактичних прострочень.
- З метою більш детального аналізу планується запровадження щомісячної звітності, встановлення вимоги щодо нарахування відсотків щомісяця незалежно від умов договору та відповідного формування резервів під такі договори з початку дії договору, перегляд форм звітності.

Прострочені кредити, КС

Кредитні спілки: запровадження в 2020 році нових нормативів

Нормативи	31.03.2020	30.06.2020
Всього порушують, в т.ч.	77	72
Достатність основного капіталу 7% (K2)	11	15
Запас ліквідності 5% від зобов'язань (K5)	20	6
Обмеження частки непродуктивних активів	62	63

- Коронакриза співпадає із запровадженням нових нормативів (з 12.03.2020);
- Кількість кредитних спілок, які не виконують норматив достатності основного капіталу (K2), збільшилась протягом 2-го кварталу 2020 року з 11 до 15. З них 8 кредитних спілок – мають залишки внесків (вкладів) на депозитних рахунках у розмірі 79 млн. грн.
- Принаймні 2 спілки мають перевищення фактичного розміру РЗПВ над розрахунковим, що призвело до невиконання нормативу достатності капіталу (K2)
- 5 спілок, навпаки, мають значний рівень не доформування РЗВП, що у випадку виконання вимог щодо розміру резервів, призведе до зменшення нормативу достатності капіталу нижче нормативно визначеного.

Застосування заходів впливу

- Національний банк проаналізував звітність подану кредитними спілками за I півріччя 2020 року. З огляду на ряд змін, які відбулись в процесах подання звітності та економічної ситуації помірковано підходить до застосування заходів впливу до кредитних спілок за цей період.
- За результатами подання звітності та аудиторських висновків були направлені листи – вимоги щодо подання аудиторських висновків за результатами 2019 року (30), щодо подання звітності за II півріччя (34).
- За результатами аналізу виконання спілками нормативів та обмежень діяльності (відповідно до Розпорядження Нацкомфінпослуг № 1840) направлені листи-вимоги щодо надання пояснень та вимоги вжити дії для усунення порушень (72);
- За результатами аналізу звітності та оціночних критеріїв ризиковості спілкам направлені листи з рекомендаціями проаналізувати свою діяльність та вжити заходи щодо не допущення зниження показників нижче нормативних та звернути увагу на можливі потенційні ризики в діяльності (23).
- За результатами аналізу звітності за III квартал у випадку триваючих порушень до таких кредитних спілок будуть застосовуватися заходи впливу, а також інші заходи в межах законодавства.

Кредитні спілки: стратегії наглядових дій

Виконання нормативу достатності основного капіталу (K2) 7%

Суспільна важливість оцінюється за:

1. Обсягом активів
2. Обсягом внесків (вкладів)
3. Кількістю членів
4. Наявністю відокремлених підрозділів

Суспільна важливість	понад 12%	від 7% до 12%	від 3,5% до 7%	менше 3,5%
«1» (8 КС)	6	1	0	1
«2» (16 КС)	13	1	1	1
«3» (75 КС)	64	9	1	1
«4» (121 КС)	99	12	2	8

risk-based

rules-based

- Розподіл кредитних спілок за групами суспільної важливості буде базуватись на НПА Національного банку.
- Визначення рівнів платоспроможності спирається на пропозиції з проєкту Закону України «Про кредитні спілки».
- Нагляд за кредитними спілками буде здійснюватися з урахуванням розміру кредитних спілок (груп суспільної важливості) та ризик-орієнтованого підходу (за рівнями платоспроможності кредитних спілок): моніторинг кредитних спілок «зеленої» зони, заходи раннього втручання до кредитних спілок «темно-зеленої» зони, до кредитних спілок «оранжевої» зони – плани відновлення та заходи впливу, кредитні спілки «червоної» зони – анулювання ліцензій і виведення з ринку, якщо інші заходи впливу не будуть ефективними.

Критерії ризиковості діяльності кредитних спілок

№	Компоненти та критерії	“1” (низький ступінь ризику)	“2” (середній ступінь ризику)	“3” (високий ступінь ризику)	“4” (критичний ступінь ризику)
	1	2	3	4	5
1	Корпоративне управління, управління ризиками та внутрішній контроль				
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Виконання заходів впливу ▪ Результати зовнішнього аудиту ▪ Подання звітності та інших обов'язкових документів ▪ Ринкова поведінка 				
2	Показники діяльності суб'єктів господарювання на ринках фінансових послуг				
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Здатність генерувати дохід ▪ Зростання активів ▪ Якість кредитного портфеля 				
3	Виконання обов'язкових критеріїв і нормативів достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій, інших показників і вимог				
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Оцінюється рівень виконання нормативів та обмежень діяльності спілки 				

Критерії ризиковості діяльності кредитних спілок (продовження)

Показники діяльності суб'єктів господарювання на ринках фінансових послуг					
1	Здатність генерувати дохід: «співвідношення операційних витрат до процентної маржі становить «	менше 8%	від 80% до 95 %	від 95% до 100%	більше 100%
2	Зростання активів: «темپ зростання розміру активів»	від 100% до 110%	від 110% до 115%	від 115% до 120%	понад 120% або менше 100%
3	Якість активів (кредитного портфелю): «прострочені кредити в кредитному портфелі»	менше або рівно 5 %	більше 5%, але менше або рівно 10%	%більше 10, але менше або рівно 20%	більше 20 %

- У випадку виявлення ризиків Регулятором будуть вживатись заходи раннього втручання, а саме:
 - запит додаткової інформації;
 - надання рекомендацій щодо посилення внутрішнього контролю;
 - надання рекомендацій вчинення дій або необхідності утримання від їх здійснення з метою уникнення виявлених ризиків в діяльності.

Ключові ризики, виявлені в діяльності кредитних спілок за результатом I півріччя 2020 року

- не відбувається капіталізація спілок;
- спрацьовує ефект масштабу;
- зниження балансової вартості активів;
- погіршення якості кредитного портфелю та його «старіння»;
- недостатній обсяг формування РЗПВ;
- зростання депозитного портфелю швидше ніж кредитного;
- депозитні ставки, які більше ніж в 2 рази перевищують депозитні ставки в банках;
- в окремих випадках депозитні ставки перевищують кредитні ставки;
- високі ставки за кредитами та пом'якшені вимоги до позичальників притягують недобросовісних позичальників;
- процентна маржа не покриває операційних витрат;
- наявність операцій фактичний зміст яких приховано під виглядом інших операцій з пайовим капіталом.